

Afrikas kristne om globaliseringen

Af Anton Dekkers S.J.

Anton Dekkers S.J. skrev om den økonomiske globalisering i Katolsk Dialog, 88. årgang, februar 2003. Artiklen bringes her med tilladelse fra forfatteren.

EN ANDEN GLOBALISERING MULIG?

Der findes en række folkelige bevægelser og sammenslutninger, som kritiserer den igangværende økonomiske globalisering. De ser, at den drives frem af en kapitalistisk tankegang, der kun tænker på økonomisk vækst og profit. Værdier som retfærdighed, sociale hensyn og miljøbevarelse er den ikke optaget af. Den har et ensidigt syn på de økonomiske processer, og det er uhyre problematisk, for ikke at sige katastrofalt.

De mange kritikere forsøger at finde alternativer, der tilgodeser mennesket, ja sætter mennesket i centrum. Økonomien skal stå i menneskets tjeneste og ikke omvendt. Samfundet må ikke acceptere, at globaliseringen medfører, at kløften mellem rig og fattig – i de enkelte lande og landene imellem – bliver stadig større. Hvordan kan man i en fremadskridende globalisering sikre, at grundlæggende værdier som retfærdighed, menneskets værdighed og den skabte naturs integritet ikke bliver trådt under foden?

Kan kirkerne med deres bibelsk/teologiske tilgang til denne problematik bidrage med løsningsforslag? Svaret kender vi. Vi er alle vidende om, at kirkerne rundt om i verden i de sidste 10-15 år har beskæftiget sig – ofte indgående og med klare ord – med de negative virkninger af en nyliberal økonomisk globalisering, specielt på de mange fattige i verden (1) Det gælder også den katolske kirke. Det er måske urimeligt at forbigå så mange andre offentliggørelser, når jeg her kun nævner to tyske: et memorandum fra den tyske afdeling af Pax Christi International og et studiedokument fra en ekspertgruppe under den tyske bispekonference (2).

Mit anliggende med denne artikel er imidlertid globaliseringen som sådan.

En mere retfærdig og menneskeværdig økonomisk globalisering er kun mulig, når også en funderet analyse af den igangværende udvikling og en klar erkendelse af den nuværende situation bliver global. Derfor er det opmuntrende og styrkende at opdage, at det er ved at være tilfældet. Ikke kun i vort oplyste Vesten erkender vi klart de ødelæggende virkninger af den herskende økonomiske verdensorden. Også i Latinamerika, Asien og Afrika er der utallige mennesker og grupper – kristne og ikke-kristne – der har et dybt indblik i, hvad der er galt. I det følgende har jeg valgt at sætte fokus på Afrika, som vi ofte ser som et håbløst tilfælde, "et tabt kontinent". Vi hører om sult og elendighed, om konflikter og borgerkrige, om bad governance og korrupsion, om bundløs gæld og om, hvordan udenlandske investeringer, som kunne skabe vækst, går i en stor bue uden om Afrika. Jeg vil mest fokusere på de afrikanske kvinders opbrud. Det er for os en stærk stimulans at opdage, at de, der er hårdest ramt af fattigdommen, ikke kun lider afsavn, men i al deres elendighed gør sig konstruktive tanker om en bedre fremtid og kæmper for den. De har bevaret håbet.

DE AFRIKANSKE KVINDERS OPBRUD

Overalt i Afrika er det kvinderne som ikke blot bærer hovedbyrden i den økonomiske krise,

men som også udfolder initiativer til ændringer i det økonomiske og sociale liv. Håbet på en afrikansk "renæssance" (som det første gang blev kaldt i Sydafrika) ligger hos dem.

Den første hindring, de skal overvinde, er de patriarkalske strukturer i deres eget afrikanske samfund. Her henter de ofte deres styrke i Bibelens befriende budskab og i dens lære om, at alle mennesker er skabt i Guds billede og derfor ligeværdige. Det er ikke nemt i en tid, hvor også Afrika bombarderes med den vestlige civilisations kulturelle påvirkninger. I en sådan situation opstår nemlig en stærk tendens til at bevare og med næb og kløer forsvare ens egen kultur – her altså en patriarkalsk samfundsstruktur. Afrikanske kvinders emancipation bliver således – paradoksalt nok – bremset af netop den "liberaliserende" kulturbølge, der går over verden. Det er fatalt, når mænd, der vil bestemme både i det offentlige liv og i det nære samfund, indgår en alliance med de kræfter, som både verdslige og kirkelige kredse i Afrika betegner som "nykolonialistiske". Det er de kræfter, som fastholder Afrika i økonomisk og social afhængighed. Det gør de afrikanske kvinders opbrud desto mere bemærkelsesværdigt.

En stærk støtte finder disse kvinder i sammenslutninger som "Circle of Concerned African Women Theologians" grundlagt i 1989 i Ghana på interkonfessionel basis. Et vigtigt programpunkt er her den herskende uretfærdighed i lyset af gudstroen. I denne "circle" samles mange højtuddannede afrikanske kvindelige teologer, hvoraf en del har offentliggjort adskillige velrespekterede bøger om samme emne. Jeg vil her koncentrere mig om en af disse kvinder, Musimbi Kanyoro fra Kenya.

Hun beskæftiger sig bl.a. med den økonomiske globalisering i afrikanske kvinders perspektiv og afleder deraf konsekvenser for den teologiske refleksion og kirkernes handlen. Hun siger bl.a.: "Globaliseringen sætter fart på den økonomiske polarisering. Den integrerer markederne globalt, men lokalt medfører den fragmentering og udstødelse" (3). Globaliseringens første ofre er kvinder og børn, fordi de er de mest sårbare og de første til at lide under destabiliseringen af samfundet. Hun mener, at globaliseringen har frembragt en ny form for slaveri. Mennesker bliver ikke fragtet i skibe til udlandet, men de bliver gjort til slaver i deres eget land. Hun så f.eks. i Zambia i vejsiden kvinder med deres lille barn på ryggen i gang med at hugge sten i småstykker for at tjene et par "kwachas". De penge de får, er ikke en gang nok til at købe medicin for til deres barn, der på grund af støvet lider af luftvejssygdomme eller har diarré. Hun betragter den nuværende globalisering som "entydigt umoralsk". Mange kvinder i Afrika er i forvejen fattige, og de taber stadig mere. Hvis man sagde til en kvinde i Zambia, at hun før eller siden – vil have fordel af globaliseringen, ville hun spørge: Hvordan ...og hvornår?

Musimbi Kanyoro vil erstatte den nuværende globalisering med en globalisering af kvinders solidaritet. Den skal begynde med, at de umiddelbart prøver at hjælpe ofrene og samtidig leder efter årsagerne til deres situation. Orienteringspunktet er Kristi lære. Den får os til at se Guds suverænitæt. Ham tilhører hele skaberværket. Den erkendelse er første skridt til solidaritet. Det er den samme erkendelse, som ligger til grund for Bibelens bestemmelser om Jobelåret, som påbyder solidarisk gældseftergivelse til dem, der er havnet i økonomisk slaveri.

Den kenyanske teolog har store forventninger til kvinderne. Som verden er skruet sammen i dag, får kvindernes livsvisdom og deres energi ingen chance. "I mange lande kæmper kvinderne for at bringe alternative strategier på tale, som imødegår de kriser, som vi konfronteres med. Særlig i de sidste tre årtier har kvinder gang på gang fremsat deres visioner om, hvordan verden kunne organiseres". Hun kritiserer de politiske ledere og eliten i Afrika, men stiller også krav til Nord: "Det er ikke nok at belære os afrikanere om

vort politiske mismanagement – som jeg ikke benægter finder sted. Men menneskene i Nord må først, og frem for alt, tage stilling til, hvordan deres regeringer træffer beslutninger, og undersøge, hvordan disse berører menneskene i den Tredje Verden. Det er alt for lidt kendt, hvordan banker, virksomheder, regeringer og enkeltpersoner har profiteret af fattigdommen og den manglende udvikling i Afrika og i den Tredje Verden i det hele taget”. Hun hilser det velkommen, at de kristne i Nord beskæftiger sig med deres landes ansvar for uretfærdighed og fattigdom i Syd. Men hvor meget påvirker de samfundet omkring sig? Det er nødvendigt, at kampagner for gældseftergivelse og for et andet forbrugsmønster samt en anden livsstil får mere støtte. Det er også nødvendigt med en dialog mellem kirkerne i Nord og i Syd, hvor sådanne spørgsmål bliver diskuteret.

Også for flere andre kvindelige teologer i Afrika er det indlysende, at bønnen i Fader Vor: ”Forlad os vor skyld, som også vi forlader vore skyldnere” også skal ses i konteksten af de økonomiske strukturer i Palæstina på Jesu tid – under den romerske besættelsesmagt. Bønnen rummer et opråb til en økonomisk omstrukturering, der befrier de undertrykte fra undertrykkende strukturer. Det handler for disse teologer ikke om en engangseftergivelse af gæld, som nogle vestlige regeringer og internationale finansinstitutioner i et beskedent omfang er i gang med. Det drejer sig derimod om et nyt økonomiske system, der gør en ende på de mekanismer, der hele tiden frembringer ny gæld. Meget kritisk tilføjer de, at det er ensidigt at pålægge de fattige lande såkaldte ”strukturtilpasningsprogrammer” – som IMF og Verdensbanken gør. Det er mindst lige så meget påkrævet, at de rige lande selv gennemfører strukturændringer, så deres dominans bliver mindre undertrykkende.

Disse teologers kritik er så skarp, fordi de dels lytter til de bibelske tilsagn til fattige og skyldnere, dels ser den barske realitet af fattigdom og udbytning i deres egen del af verden.

Endnu en gang Musimbi Kanyoro (4): ”Afrikas største arv er det håb. Vi er et tålmodighedens og beslutsomhedens kontinent. Vi er mennesker, som hænger om en spiritualitet af ”at blive ved”. Den finder et udtryk i den måde, hvorpå vi læser Bibelen. Vi tilegner os teksten, og går ud fra, at det er os, der tales til. De kristne fællesskaber i Afrika beror i høj grad på samspillet mellem den bibelske tekst og vor kulturelle livserfaring. Den siger os, med Bibelen som grundlag, hvem vi er og hvad dette betyder. ”Når det drejer sig om bevarelsen af og styrkelse af livet i fællesskabet, ser de afrikanske kristne sig selv helt i Bibelens tradition. Det præger den afrikanske teologi. Fællesskabet omfatter ikke kun de levende, men også de afdøde og de kommende generationer, ja hele skaberværket. I dette syn ligger et stort kritisk potentiale over for den fremherskende globalisering. Den nedbryder fællesskabet, og medfører og fremmer fragmentering og udstødelse. I det afrikanske livssyn vurderes mennesker ikke efter deres evne til at producere og at forbruge, men efter kvaliteten af deres forhold til hinanden og til deres omgivelser. Derfor kan enhver roligt sige: ”Jeg er, fordi vi er, og fordi vi er, er jeg”. Det betyder, at livet ikke kun sikrer tryghed for et lille mindretal, men for alle. Det er fåreflokken som helhed, der finder græsgange på Guds eng.

DET AFRIKANSKE SYN ER OMFATTENDE

En vigtig forudsætning for overvindelsen af Afrikas økonomiske misere er afslutningen på de konflikter, der hænger Afrika. Dilemmaet er her, at disse konflikter ofte eskaleres på grund af fattigdommen og den deraf følgende fortvivlelse. I denne blanding af fattigdom og konflikt er de afrikanske kvinder et element af håb. Ikke mindst i Afrika er kvinder mere end mænd parate til at påtage sig et ansvar for de menneskers liv, som er afhængige af dem.

Kvinder er i besiddelse af denne ansvarsfølelse. De sætter ofte den menneskelige værdighed højere end mænd, og interesserer sig mere for det nære samfunds udvikling. De bekymrer sig menneskeligt om børn, syge og gamle, kort sagt om de første ofre for både konflikter og fattigdom.

Den sydafrikanske sandheds- og forsoningskommission var et eksempel på, hvordan den kristne overbevisning om, at kun forsoning kan bane vejen for en fremtid i fred, kan omsættes i praktisk handlen. En teologisk samtale herom føres i dag i flere andre afrikanske lande. Ikke mindst i konfliktregioner som f.eks. Sudan. En bred diskussion er vigtig. Ikke kun i lyset af de mange igangværende konflikter i Afrika. Men også i lyset af forholdet mellem Nord og Syd. De sidste århundreders men også nutidens udbytning og undertrykkelse gør et globalt fællesskab umuligt, hvis ikke en tilnærmelse mellem "gerningsmænd" og ofre finder sted. Udgangspunktet skal være den bibelske erkendelse af, at alle mennesker er skabt i Guds billede og derfor i bund og grund lige værdige.

Også i diskussionen om gældseftergivelse fremhæves det, at kendetegnet for det bibelske Jobelår – og i det hele taget bestemmelserne om sabbatten, sabbatsåret mm. – er forsoningens ånd. Det menneskelige aspekt har en meget høj prioritet. Brudte menneskelige forhold og menneskets forhold til Gud skal genoprettes. Det messianske håb om at dele med hinanden og trøste de sørgende (jf. Es 40) står centralt. Det handler om at åbne sig for de fattiges behov og at imødekomme skyldnere og slaver, der er blevet berøvet deres frihed og deres livsgrundlag. Både ofrene og de, der stod bag, blev opfordret til at gøre bod og tilgive hinanden, at behandle hinanden som ligemænd, og give hinanden chancen for en nybegyndelse.

I de igangværende forhandlinger om gældseftergivelse mangler forståelsen for ånden i det bibelske Jobelår. Der er kun meget overfladisk tale om "partnere". De møder ikke hinanden som ligeværdige. Der er ensidigt tale om en nybegyndelse for de fattige lande. At de rige lande kunne have brug for en nybegyndelse er ikke noget tema. Desuden er det tydeligt, at den økonomiske globalisering også i disse forhandlinger har forstærket tendensen til at reducere menneskers liv til økonomiske relationer. Mellemmenneskelige relationer er der kun sjældent tale om. Forholdet til Gud kommer slet ikke på tale. Afrikanske kristne har en mere omfattende forståelse af gældseftergivelse. Vi kan også i den henseende lære meget af dem, hvis vi vil tilstræbe et sandt menneskefællesskab også i økonomien. Det drejer sig ganske enkelt om en anden form for globalisering. For de afrikanske kristne kan den i troens lys ligefrem være en forsmag på Guds rige, hvor der hersker fred, retfærd, ligeværdighed og kærlighed. Altså alt det, der gør livet værd at leve.

De tænkende afrikanske kristne løfter sig selv op over ren og skær globaliseringskritik. De ønsker – med deres egne ord – at drive en "Theology of Reconstruction". De ser sig selv som værende på en byggeplads, hvor de prøver at rense de afrikanske spirituelle værdier for den materialisme, der har besmittet verden. Og på troens og Bibelens grund forsøger de at opbygge en politisk, social, økonomisk og religiøs helhed.

---

(1) Et godt overblik giver Frank Kürschner-Pelkmann i sin bog *Gott und die Götter der Globalisierung*, Evangelisches Missionswerk in Deutschland, 2002.

(2) *Der Globalisierung des Kapitals eine globalisierte Solidarität entgegensetzen*, Bad Vilbel, 2000, samt *Die vielen Gesichter der Globalisierung – Perspektiven einer*

menschgerechten Weltordnung, Bonn 1999.

(3) Musimbi Kanyoro, Globalization and its Effects on Women, i: Women, Frauenzeitschrift des Lutherischen Weltbundes, oktober 1997. Musimbi Kanyoro er p.t. international sekretær for KFUK.

(4) Reading the Bible from an African Perspective, i: The Ecumenical Review, januar 1999.